PARLAMENTI MEGNYILATKOZÁSOK AZ ÁTMENETGAZDASÁGRÓL

Az átmenetgazdaság problémáját a költségvetési vita során az országgyűlés mindkét házában elég gyakran érintették. Alkalmat erre elsősorban egyes miniszteri intézkedések és a költségvetés indokolásának némely kitételei adtak, de tetemes része volt benne természetesen annak az eleven érdeklődésnek is, melyet sajtó és közvélemény a kérdés iránt mutat. Megállapítható, hogy a hozzászólók túlnyomó része a békeviszonyokra való átmenet alapos előkészítését kívánta s egyben felhívta a figyelmet az e célból szükséges fontosabb tennivalókra. E tekintetben csupán a szélsőjobboldal képviselői alkottak kivételt, akik egyöntetűen azt vallották, hogy az átmenetgazdaság problémáival való foglalkozásnak még nem érkezett el az ideje, mivel előbb meg kell nyerni a háborút, s ezért, úgy látszik, nemcsak minden anyagi, de szellemi erőfeszítésnek is erre a feladatra kell összpontosulnia.

Nem tartozik ránk, hogy megvizsgáljuk ez utóbbi felfogás helytállóságát. Mindenesetre megnyugvással látjuk, hogy kormányunk szinte a pártok összes égére támaszkodhatik abban az eléggé nem méltányolható törekvésében, hogy az előrelátás eszközeivel próbáljuk leküzdeni vagy legalább is csökkenteni a gazdasági élet várható zavarait. Nem törekedni erre annyit jelentene, mint eleve lemondani sorsunk irányításának erkölcsi igényéről még mielőtt a körülmények kényszerítő ereje meggyőzött volna anyagi erőink elégtelenségéről. Az élethez való jog érvényesítésének előfeltétele egyéneknél és népeknél egyaránt az a szellemalkatú lelkierő, amely minden nehézség dacára megkeresi a boldogulás járható útjait. Tervezni, a lehetőségeket mérlegelni tehát kell, mert ha elmulasztjuk, nemcsak a kezdeményezést engedjük át másoknak az egész vonalon, hanem előbb-utóbb a saját életrevalóságunkba vetett hitünket is elveszíthetjük.

Épp ezért nem szabad alábecsülnünk annak a ténynek a jelentőségét, hogy a termelési gépezet annak idején való átállításának kérdése a parlamentben szóhoz jutott. S azt hisszük, nem végzünk felesleges munkát, ha az ezzel kapcsolatban történt nyilatkozatok tartalmát röviden összefoglaljuk.

A tárcája költségvetésének vitájában felszólalt képviselőknek válaszolva, báró *Bánffy* Dániel földművelésügyi miniszter kijelentette, hogy egyik legfontosabb feladatának tekinti a háborút követő átmeneti idők gazdálkodásának előkészítését, amely törekvése egyébként egybevág a mezőgazdaságfejlesztési törvény célkitűzéseivel. Az első világháború után a nyomasztó munkanélküliségnek és a gazdasági nehézségeknek egyik oka az volt, hogy a mezőgazdasági termelés eltolódott a külterjes gazdálkodás felé, aminek most feltétlenül elejét kell vennünk. Ennek érdekében a miniszter nagyszabású tervező munkát indított el. A belterjesség fokozásán, a versenyképesség növelésén és a jövedelmezőség emelésén kívül, amit egyebek közt a mező- és erdőgazdaság iparosításával is igyekszik elérni, különös fontosságot tulajdonít a minő-

ségi termelésnek és a külföldi piacok igényeihez való alkalmazkodásnak. Megemlítette még, hogy törvényjavaslatot készített egyes országos érdekű vízimunkálatokról, melyek, mint pl. a Duna-Tisza-csatorna megépítése is, különösen alkalmasak arra, hogy nagyobb tömegű munkaerőnek nyújtsanak munkaalkalmat.

Angyal László, a kereskedelem- és közlekedésügyi tárca előadója az átmenetgazdasági időszak egyik legfontosabb teendőjeként az európai országutak magyar csatlakozásainak további kiépítését jelölte meg, hozzátéve, hogy egész úthálózatunk tervszerű fejlesztése is jelentékeny mértékben -megkönnyítené a munkanélküliség veszedelmének elhárítását. Az erre vonatkozó részletes terveknek idejében való elkészítése érdekében a minisztérium megtette a szükséges intézkedéseket. Sokezer munkáskéz foglalkoztatására nyit majd lehetőséget a MÁV beruházási programmja is, mely a vasúti hálózat kibővítését, új összeköttetések, második vágányok építését, pályaudvarok modernizálását és átrendezését, mozdonyok, vagonok gyártását, vasutasházak emelését és jóléti intézmények létesítését foglalja magában. Közölte, hogy a MÁV vezetősége e beruházásokra céltudatosan felkészül és terveit jóelőre kidolgozza. Az átmenetgazdálkodás számbajövő feladatai közt végül a hajózás fejlesztéséről, valamint a víziutak kiépítéséről emlékezett meg.

A kérdéshez legtöbben az iparügyi minisztérium költségvetésének tárgyalásánál szóltak hozzá.

Csorba János kifogásolta, hogy az átmenet- és békegazdálkodás előkészítésével kapcsolatos munkálatokról és tervekről az ország nincs kellőleg tájékoztatva. Szerinte jövendő ipari termelésünk általános irányvonalainak meghatározása óriási feladatot hárít az illetékesekre. Dönteniök kell nevezetesen arról, hogy a háború alatt kifejlődött iparágak közül melyek rendelkeznek az életképességnek azokkal a feltételeivel, melyek esetleg nagyon gyenge vámvédelem mellett is rentábilissá tehetik számukra a termelés folytatását. Kívánatosnak tartaná, hogy már most meghatározzuk azokat az irányelveket, melyek az exportképesség megállapításánál szükségszerűen figyelembe jönnek és amelyek mellett iparunk közvetlenül a háború után meg tudna jelenni a külföldi piacokon. Erre annál is inkább szükség van, mivel az átmeneti időben sokkal könnyebb lesz piacokat elfoglalni és azokat ' megtartani, mint később, amikor a világ ipari versenye már kifejlődött. Ajánlotta, hogy a miniszter a rendelkezésére álló szakemberekkel készíttesse el az idevonatkozó terveket s mutassa be azokat egy külön erre a célra alakítandó parlamenti bizottságnak, mely a közvetlen érdekeltek kizárásával foglalhatna állást az életképesnek tartott iparágak kérdésében.

Kabók Lajos azon indokolt véleményének adott kifejezést, hogy az átmenetgazdálkodás kérdéseinek előkészítésébe a munkásság képviselőit is be kell vonni a kölcsönös bizalom és megértés légkörének biztosítása érdekében. Hivatkozott arra, hogy a munkásság példás fegyelemmel végzi kötelességét a haditermelés szolgálatában s ezért megérdemli, hogy azoknak a kérdéseknek az eldöntésénél, melyek helyzetének alakulását a közel jövőben megszabhatják, az ő érdekképviseleti megbízottai is szóhoz jussanak. Hangsúlyozta, hogy ha a háború befejeztével a leállított hadiüzemek munkásságának és a leszerelt katonáknak a foglalkoztatását nem tudnák biztosítani, akkor olyan katasztrofális mérvű munkanélküliség állhat elő, mely alapjaiban rázná meg az ország egész gazdasági életét. A munkaalkalmak szaporításának két módját jelölte meg: a lakástermelést és a közlekedés javítását. E példaként említett két termelési ágnak az a nagy előnye, hogy egyéb iparokra való kihatását tekintve kulcshelyzetet foglal el és a munkások legkülönbözőbb kategóriáinak nagy számban való* elhelyezését teszi lehetővé.

Szűcs Kálmán azt javasolta, hogy az iparügyi miniszter állítson fel minisztériuma kebelében egy ügyosztályt, mely kizárólag a háborúutáni ipari átállítás feladataival foglalkozzék s azt készítse elő. Meggyőződése szerint ugyanis az átállítás tervszerű végrehajtásához milliók sorsa fűződik s a feladat kielégítő megoldása csak az egész ország munkaterületét átfogó irányított termeléssel képzelhető el.

Válaszában *Bornemisza* Géza iparügyi miniszter némi tartózkodással nyilatkozott a kérdésről. Mindenekelőtt kijelentette, hogy még nem érkeztünk el ahhoz az időponthoz, amikor az átmenetgazdálkodás problémáit és az ezzel kapcsolatos munka eredményeit fel lehetne tárni. Biztosította azonban hallgatóit, hogy minisztériuma kellő figyelemben részesíti a kérdést s a felmerült problémák megbeszélésére sorozatos intern tárgyalások folynak az iparvállalatok vezetőivel és az érdekképviseletekkel.

A felsőház szónokai közül *Vér* Tibor a mérnöki oldalról többször sürgetett „terv- és átmenetgazdálkodási tanács" felállításának célszerűségére mutatott rá. E tanács feladata lenne gondoskodni az átmenetgazdálkodás programmjának összeállításáról, valamint a szükséges tervezési munkálatok időben való elvégzéséről. Felfogása szerint az előmunkálatok költségeinek fedezésére már az 1944 évi költségvetésben is mintegy 50 millió pengőnyi hitelt kellett volna előirányozni. Egyébként pedig annak a kívánságának adott kifejezést, hogy az előmunkálatokba 'a magánmérnöki kart is bevonják.

Krámer Gyula viszont ugyanazt a gondolatot fejtette ki, mint amelyet Csorba János vetett fel a képviselőházban. Figyelmeztetett arra, hogy már az átmenetgazdálkodás előkészítése során is gondolnunk kell az ipar nagyvonalú racionalizálására, ami alatt az életképes iparágaknak gondos kiválogatását érti. Kiemelte, hogy a szelekció végrehajtásánál elsősorban a nyersanyagbeszerzés lehetőségére, az egyes iparágak esetleges túlméretezettségére, az exportképességre és egyes gyárak földrajzi fekvésére kell tekintettel lenni.

Az ismertetett vélemények, mint láthatjuk, elég változatosak, nagyjából azonban két pont körül forognak. Az egyik a teendők meghatározása, a másik az előkészítés módja.

Ami az elsőt: a termelőgépezet átállítását és foglalkoztatásának eszközeit illeti, az elhangzott nyilatkozatok természetesen csupán általános irányvonalakat adhattak, mivel a konkrét tennivalók megvizsgálása éppen azoknak a kormányzati tényezőknek, vagy netán létesítendő szerveknek lesz a feladata, melyek a részletes programm kidolgozására megbízást kaptak vagy kapnak. A kérdésnek ehhez az oldalához tehát magunk sem fűzhetünk megjegyzést.

Annál több pozitív javaslattal találkoztunk azonban az előkészítés gyakorlati módozatai tekintetében. Egymásmellé állítva ezek így fejtenek: külön miniszteriális ügyosztály felállítása, parlamenti bizottság kiküldése, tervgazdasági tanács szervezése, az érdekképviseletek, nevezetesen a munkások és a magánmérnöki-kar képviselőinek bevonása az előmunkálatokba, nagyobb nyilvánosság biztosítása. Úgy véljük, e kívánságok mindegyikének könnyen eleget lehetne tenni. Sőt, mivel létfontosságú ügyekben a gondolatoknak és terveknek egyoldalúságtól mentes kiér-

lelése mellett tanácsos az érdekeltek megnyugvásának s a közvélemény egyetértésének megszerzésére is ügyelni, egyenesen nélkülözhetetlennek tartjuk, hogy a különböző törekvéseknek és elgondolásoknak e szűrőapparátusa valóban létre is jöjjön. Ezt nemcsak a politikai felelősség megosztásának esetleg nem egészen elhanyagolható szempontja kívánná így, hanem az alaposságnak és sokoldalú megfontolásnak mellőzhetetlen kívánalma is. Viszont magától értetődik, hogy egy ilyen tanácsadó, tanulmányi és véleményező szervezetnek csak akkor lehet igazán hasznát venni, ha irányítása olyan kezekben van, melyek a megkérdezett érdekeltekből tökéletesen ki tudják venni azt, mit szakértelmük nyújtani tud s a feladatok pontos körülírásával azonfölül érdemleges munkára is tudják szorítani őket. A hozzáértő szakemberek összegyűjtésén kívül ehhez csak az kell, hogy maga az adminisztráció szokva legyen a tudományos szervezés aprólékos módszereinek az alkalmazásához.

És még egyet legyen szabad megjegyeznünk: mily öröm lenne, ha az ilyen vagy más *ad hoc* létesített szervek kollektív munkájának eredményét időnként egy-egy ú. n. jelentésben olvashatnók. Mindenkinek haszna lenne belőle. A politikusok felmérhetnék a kormányzatra váró intézkedések horderejét, a gazdasági és szakkörök pontosan tájékozódhatnának a helyzet tényelemei és várható alakulása felől, a sajtó megbízható anyagot kaphatna felvilágosító tevékenységének ellátására, végül pedig a kiváltott kritika termékenyítőleg hathatna esetleg magának a kormánynak az elhatározásaira is. Egy kis optimizmussal még azt is feltételezhetjük, hogy a problémáknak komoly és avatott formában való megtárgyalása nem állná talán útját annak sem, hogy visszhangjuk a legalsó társadalmi rétegekig is leszüremkedhessen. Az ajánlott eljárásmód ezért hihetőleg nem várt gyümölcsöket hozna a nemzetvédelmi propaganda által birtokba vett területen is.

Tóth Béla